

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу

Жовтої Ілони Іванівни

на тему «Колектив Київського інституту шляхетних дівчат в організації
повсякдення вихованок (XIX – перші десятиліття XX ст.)»,

представлену на здобуття ступеня доктора філософії

в галузі знань 03 – Гуманітарні науки

за спеціальністю 032 – Історія та археологія

Актуальність теми дисертації.

Система освіти Російської імперії індустріального періоду переживає своє становлення у XIX – на початку XX ст. і представлена різними типами навчальних закладів, які відповідали рівням освіти. Зокрема у системі середньої освіти функціонували навчальні заклади закритого типу, одним з яких були жіночі інститути та пансіони. Зважаючи на становий принцип, комплектування даних навчальних закладів здійснювалося представницями дворянства та купецтва перших двох гільдій. У новітній період історії в системі вітчизняної освіти функціонують середні навчально-виховні заклади інтернатного типу, проте з деякими відмінностями відповідно вимог часу. Отже, наявність цих закладів обумовлює звернення до історичного досвіду у контексті процесів модернізації вітчизняної освітньої сфери. Відтак, тема, яку І. І. Жовта обрала для свого дослідження, має актуальність.

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що вперше у вітчизняній історіографії на базі, зокрема, вперше введених у науковий обіг архівних джерел проаналізовано роль колективу педагогів, вихователів, інспекторів, попечителів та інших працівників у забезпеченні повсякденного життя вихованок Київського інституту шляхетних дівчат; проаналізовано історіографію й систематизовано комплекс джерел, які містять відомості щодо внутрішнього життя навчального закладу; автором

проаналізовано базові терміни дослідження (колектив, соціальні відносини, соціальна взаємодія, досвід, простір, час) та обумовлено доцільність їх вживання; охарактеризовано роль працівників в облаштуванні навчального та житлового середовища вихованок закладу; на основі нормативних документів висвітлено роль колективу у нагляді за зовнішнім виглядом, одягом та харчуванням дівчат; встановлено внесок колективу інституту у догляд за здоров'ям вихованок та організацію відповідної медичної допомоги, а також комплексу профілактичних заходів; показано роль педагогів і вихователів щодо реалізації навчально-виховних програм відповідно тогочасної ролі жінки у суспільстві; охарактеризовано роль працівників закладу у повсякденні та святкових заходах вихованок. Висновки відповідають завданням дослідження й у сукупності розкривають його мету. Вони самостійні й достатньо підкріплені достовірними фактами, що підтверджуються джерельною базою дослідження.

Наукові дослідження були виконані здобувачем на кафедрі історії КПІ ім. Ігоря Сікорського в рамках ініціативних тем «Історико-культурна спадщина України: джерела, методологія дослідження» (державний реєстраційний № 0115U006563) і «Україна від середньовіччя до новітнього часу: історія, політика, ідентичність» (державний реєстраційний 0121U111096) під керівництвом доктора історичних наук, доцента Кізлової Антоніни Анатоліївни.

Отже, в дисертаційній роботі поставлене наукове завдання охарактеризувати роль колективу Київського інституту шляхетних дівчат в організації повсякдення його вихованок у XIX – початку XX ст. виконано повністю, здобувач повною мірою оволодів методологією наукової діяльності.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності.

За своїм змістом дисертаційна робота здобувача Жовтої І. І. повністю відповідає Стандарту вищої освіти зі спеціальності 032 – Історія та археологія та напрямкам досліджень відповідно до освітньої програми Історія.

Дисертаційна робота є завершеною науковою працею і свідчить про наявність особистого внеску здобувача у науковий напрям історія України.

Розглянувши звіт подібності за результатами перевірки дисертаційної роботи на текстові співпадиння, можна зробити висновок, що дисертаційна робота Жовтої Ілони Іванівни є результатом самостійних досліджень здобувача і не містить елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають належні посилання на відповідне джерело.

Мова та стиль викладення результатів.

Дисертаційна робота написана українською мовою. Виклад матеріалу дослідження послідовний і логічний з дотриманням норм наукового стилю, а також використання загальноісторичної та педагогічної термінології.

Дисертація складається з вступу, 3 розділів, висновків, списку літератури та додатків. Загальний обсяг дисертації 189 сторінок.

У вступі дисертантка розкрила актуальність дослідження проблеми, зв'язок роботи з науковими темами, виклала мету й визначила завдання, об'єкт і предмет, хронологічні й територіальні межі, обґрунтувала принципи та методи дослідження, аргументувала наукову новизну отриманих результатів, їх практичне і теоретичне значення, надала інформацію про апробацію результатів студій, наявність публікацій за темою дослідження та структуру роботи.

У першому розділі «Історіографія проблеми, джерельна база та теоретико-методологічні засади дослідження» (с. 24 – 40) проведено ґрунтовний історіографічний аналіз наукових праць за темою роботи, охарактеризовано її джерельну базу, висвітлено методологічні підходи дослідницької роботи. Зокрема дисертантка упорядкувала джерела відповідно їх інформаційного наповнення. У межах цього розділу з'ясовано, що роль колективу інституту шляхетних дівчат висвітлено фрагментарно, що не дає змоги скласти цілісну і об'єктивну картину повсякдення вихованок й зумовлює необхідність у її комплексному дослідженні на дисертаційному рівні. Проаналізовано джерельну базу та обґрунтовано використання базових принципів історичного пізнання для розкриття теми роботи, застосування загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціальних історичних методів при її написанні.

У другому розділі «Діяльність колективу інституту у формуванні необхідних умов для життя вихованок» (с. 41 – 92) проаналізовано роль співробітників у створенні та утриманні відповідного рівня житлового та навчального простору учениць. З'ясовано комплекс обов'язків членів господарської ради щодо функціонування закладу, а також джерела його фінансування. Показано дії господарської частини інституту щодо збереження належного стану матеріальних засобів (меблі, навчальне обладнання тощо). Висвітлено роль допоміжного господарського персоналу (економи, кухари, прислуга) у забезпеченні побуту вихованок. Особливо наголошується на важливості заходів щодо дотримання належного санітарно-гігієнічного стану приміщень навчального закладу. Встановлено, що важливою частиною обов'язків працівників було опікування зовнішнім виглядом учениць, їх харчуванням, а також забезпеченням комплексу лікувально-профілактичних заходів.

У третьому розділі «Роль працівників інституту у повсякденних і святкових практиках виховання» (с. 93 – 135) досліджено аспекти діяльності вчителів і вихователів щодо реалізації положень освітньої програми закладу та суспільних принципів виховання жінки, а також зазначені вимоги керівництва до педагогічних працівників. Проаналізовано навчальну програму, положення якої формували необхідний рівень освіченості дівчат, дано характеристику освітній діяльності педагогів інституту. Звернено увагу на аспект особистості керівниць закладу як прикладу для вихованок. З'ясовано роль формального і неформального спілкування педагогів з ученицями в освітньому процесі, зважаючи на інтернатний тип закладу. Підкреслено роль наставниць, які цілодобово взаємодіяли з ученицями, впорядкування ними повсякденного життя та святкових заходів. Також висвітлено міри впливу на вихованок, які порушували правила внутрішнього розпорядку та співжиття у закладі.

Можна констатувати, що дисертація є завершеною працею з історії Київського інституту шляхетних дівчат, а саме ролі його колективу у організації повсякдення вихованок закладу.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи.

Наукові результати дисертації висвітлені у 7 наукових публікаціях здобувача, серед яких: 4 статті у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 3 статті у періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus, з яких 1 стаття у виданнях, віднесених до першого квартиля (Q1) відповідно до класифікації SCImago Journal and Country Rank або Journal Citation Reports.

Також результати дисертації були апробовані на 10 наукових фахових конференціях.

Тематика наукових публікацій відповідає змісту дисертаційного дослідження і відбиває основні аспекти діяльності колективу щодо організації повсякдення вихованок. Статті містять обґрунтовані наукові результати відповідно до поставлених завдань та характеризуються повним і якісним викладом матеріалів дисертації. Усі публікації написані одноосібно з дотриманням принципів академічної доброчесності. Академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікацій та текстових запозичень не виявлено.

Таким чином, наукові результати описані в дисертаційній роботі повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувача.

Недоліки та зауваження до дисертаційної роботи.

Відзначаючи ґрунтовність, наукову добросовісність та цінність дисертаційного дослідження, необхідно вказати на деякі дискусійні положення та висловити окремі зауваження та побажання:

1. У анотації дисертації зазначається «Через закритий спосіб життя підопічних створюється багато міфів навколо буднів вихованців, зокрема ідеалізується образ шкіл-пансіонів, які донині поширені у багатьох країнах світу. В Україні теж діє багато таких приватних закладів. У суспільстві підтримується зразковий

образ подібних навчальних осередків і не звертається увага на те, яким травматичним може виявитися досвід навчання у таких інституціях і наскільки складно й некомфортно там буває мешкати» (стор. 19). Зауважимо на це, що школа-пансіон, насамперед, заклад інтернатного типу, тому форма власності не впливає на його навчальне-виховне середовище.

2. У підрозділі 1.2 «Джерельна база дослідження» автором зазначено, що у роботі не ставилося за мету систематизувати писемних джерел. Вважаємо, що класифікація джерельної бази була б доцільною, щоб оцінити їх інформаційний потенціал. Пропонуємо обрати в якості критерію походження джерела, щоб класифікація віддзеркалила загальний зміст кожної групи джерел.

3. У підрозділі 1.3 «Теоретико-методологічні засади дисертації» історико-порівняльний метод застосовується для порівняння життя вихованок інституту не тільки з життям вихованок такого типу навчальних закладів, а й з життям студентів київських навчальних закладів (стор. 39). Зазначимо, що порівняння з останніми є недоцільним, оскільки студентське навчання і повсякдення є істотно відмінні від інституту, який був середнім навчальним закладом інтернатного типу.

4. На стор. 59 указано, що одна із керівниць закладу є родичкою «відомого в часи Катерини II співака Г. Державіна», що є помилкою, оскільки він був поетом, державним діячем, сенатором. Відтак стає зрозумілим чому його родичка обіймала посаду керівниці інституту. Помилку спричинено першоджерелом, яке використано у роботі, де його названо «певцом екатериненских времен», але факт має вигляд дещо не повністю перевіреного.

5. У назві 3 розділу «Роль працівників інституту у повсякденних і святкових практиках вихованок» не зовсім зрозумілим, на мою думку, є поняття «практики». У тексті даного розділу не дано йому визначення, але було б доцільним пояснити контекст у якому поняття вживається у роботі.

Вважаю, що висловлені зауваження не є визначальними і не зменшують загальну наукову новизну та практичну значимість результатів та не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

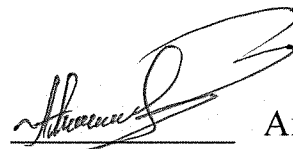
Висновок про дисертаційну роботу.

Вважаю, що дисертаційна робота здобувача ступеня доктора філософії Жовтої Ілони Іванівни на тему «Колектив Київського інституту шляхетних дівчат в організації повсякдення вихованок (XIX – перші десятиліття XX ст.)» виконана на високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є закінченим науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує наукове завдання, що має істотне значення для 03 – Гуманітарні науки. Дисертаційна робота за актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною повністю відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п.6 – 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Здобувач Жовта Ілона Іванівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 03 – Гуманітарні науки за спеціальністю 032 – Історія та археологія.

Рецензент:

Доцент кафедри історії
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»,
кандидат історичних наук

(підпис)

Анна МАХІНЬКО

« 03 » січня 2024 року

